

ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar

A PSZICHOLÓGIA TANTÁRGYCSOPORT PROGRAMJA

A *TANÍTÓ* SZAKON

Készítette:

az ELTE TÓFK Neveléstudományi Tanszékének Pszichológiai Munkacsoportja

2003. július

Tantárgycsoport óra- és vizsgaterve:

1. PSZICHOLÓGIA	210 14	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
1.1. Bevezetés a pszichológiába	2	2+0 k							
1.2. A személyiség fejlődése és alakulása I.	3		2+1 k						
1.3. A személyiség fejlődése és alakulása II.	2			1+1 m.a.					
1. 4. Pedagógiai szociálpszichológia	2				1+1 gyj				
1. 5. Csoportos pedagógiai gyakorlat I.	2							0+2* m.a.	
1. 6. Csoportos pedagógiai gyakorlat II.	2								0+2 m.a.
1. 7. A differenciálás pszichológiája	1							0+1 m.a.	

A pszichológia tantárgycsoport célja, feladata, követelményei:

A pszichológia oktatása segítse elő a pedagógiai tevékenységhez szükséges fejlett személyiség kialakulását, járuljon hozzá a hallgatók gyermekcentrikus szemléletének, pedagógiai képességeinek formálásához és nyújtson korszerű, a pedagógiai gyakorlatban alkalmazható pszichológiai ismereteket.

E célok elérésének érdekében mozgósítsa a hallgatókban felhalmozódott ön- és emberismereti tapasztalatokat, és ütköztesse ezt a pszichológia tudományos ismeretanyagával. Ismertesse a személyiség sajátosságait, a személyiségfejlődés menetét, hatásmechanizmusait és közegeit. Mutassa be az egyes életkori szakaszok pszichikus jellemzőit, a pszichikus folyamatok fejlődését, fejlesztésének lehetőségeit, a szocializációs szintereket. Tegye tudatossá a pedagógiai tevékenység pszichológiai vonatkozásait, hatásmechanizmusait. Fejlessze a hallgatókban a gyermekek közötti különbségek megismerésére érzékeny szemléletmódot, valamint az erre reagáló differenciált neveléshez szükséges készségeket. Tanítsa meg az iskolában előforduló fejlődési problémák jellemzőit.

A hallgató értse meg a pszichológia jelentőségét pedagógussá válásában, tájékozódjon a személyiség pszichológiájában, és ismerje meg a személyiség és társadalmi környezetének kölcsönhatásait. Ismerje meg az egyéni fejlődés és fejlesztés jellemzőit. Legyen tájékozott az egyes pszichikus folyamatok kialakulásának, fejlődésének és fejlesztésének törvényszerűségeiben. Ismerje meg az egyes életkorok jellemző sajátosságait, a fejlődési problémák okait és jellemzőit. Ismerje a szocializációs szinterek (család, bölcsőde, óvoda, iskola) funkcióját a személyiség fejlődésében. Legyen tájékozott a gyermekcsoportok kialakulásának, működésének, fejlődésének törvényszerűségeiben. Ismerje meg a pedagógusszemélyiség pszichológiáját. Gyakorolja a gyermeki személyiség és közösség megismerésének módszereit.

A pszichológia tantárgycsoport tanításának szemléletmódja, alapelvei:

Ezen célok és feladatok érdekében a pszichológia tantárgycsoport tanítása során mindvégig hangsúlyt helyezünk a pszichológiai fogalmak, jelenségek, elméletek gyakorlati megnyilvánulására és alkalmazására. Ezért egyrészt az előadásokon törekszünk arra, hogy a korszerű elméleti ismeretek mellett azok pedagógiai megnyilvánulásait, következményeit is megvilágítsuk, vállalva ezzel az átadott lexikális tudásanyag csökkentését is. Másrészt a szemináriumokon nagyobb hangsúlyt fordítunk a gyakorlati feladatokra, a szemléletformálásra, annak biztosítására, hogy a hallgatók saját élményt, tapasztalatot szerezhessenek egy-egy elméleti kérdésről, szempontról, illetve a különböző tanulásszervezési módokról. Harmadrészt pedig törekszünk arra, hogy fejlesszük a hallgatók önálló ismeretfeldolgozáshoz szükséges képességeit, készségeit; segítsük önálló tanulásukat.

BEVEZETÉS A PSZICHOLÓGIÁBA

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
2+0	kollokvium	2	kötelező	—	I.

A tantárgy célja:

Korszerű, tudományos igényű pszichológiai ismeretek nyújtásával toleráns, empátikus pszichológiai szemléletmód formálása; a személyiség- és szociálpszichológia alapjelenségeinek bemutatásával az ön- és társismeret igényének felkeltése és a megismerés segítése; felkészítés a pedagógiai munka, mint társas térben végzett interaktív tevékenység elemzésére, hatékonyságának fokozására.

A tantárgy feladata:

A pszichológiai érdeklődés felkeltése és fokozása, új irányokba terelése, a „hétköznapi pszichológia” és a tudományos ismeretek ütköztetése, a pszichológiai tudás hasznosságának érzékeltetése; önálló ismeretszerzésre, ismeretfeldolgozásra és véleményalkotásra késztetés; a különböző pszichológiai megközelítések, nézetek, elméletek bemutatásával a nyitott, rugalmas gondolkodásmód modellálása, a merev, kategorikus szemléletmód „rombolása”.

Általános-, személyiség- és szociálpszichológiai alapfogalmak, jelenségek, elméletek és vizsgálati módszerek megismertetése, melyek a további pszichológiai kurzusok tudásalapját képezik.

Követelmények:

A hallgató legyen tisztában a pszichológia jelentőségével a pedagógiai munkában. Ismerje a pszichológia főbb nézőpontjait, az általános-, személyiség- és szociálpszichológiai alapfogalmakat, elméleteket. Ismerje és használja a pszichológiai szakkifejezéseket. Értse a „*hétköznapi pszichológia*” és a tudományos pszichológia különbségét. Legyen tisztában az emberi természet sokféleségével.

A tantárgy tartalma, tematikája:

- A pszichológia tudománya (~ 2 óra)
 - A pszichológia tárgya, területei, módszerei.
 - A pszichológia tudománytörténeti előzményei, nézőpontok a pszichológiában.
- A tanulás (~10 óra)
 - A tanulást megalapozó megismerési folyamatok
 - Érzékelés - észlelés
 - Figyelem
 - Emlékezés - felejtés
 - Képzelet
 - Gondolkodás, gondolkodási műveletek
 - Intelligencia és kreativitás
 - A tanulás értelmezése
 - A tanulás mint viselkedésváltozás
 - A tanulás mint kognitív folyamat
 - A tanulás fajtái: érzékszervi tanulás, motoros tanulás, asszociatív tanulás, verbális tanulás, szociális tanulás
 - A tanulás módjai: spontán és szándékos tanulás
 - Tanulási stílusok, tanulási stratégiák
- Viselkedésünk mozgatórugói (~ 3 óra)
 - A motiváció
 - Az érzelmek
 - A teljesítményt befolyásoló tényezők: fáradás, stressz
- A társas viselkedés alapjai (~ 3 óra)
 - A társas megismerés jelenségei: személypercepció, attribúció, benyomáskeltés.
 - Az attitűd fogalma, az attitűdök szerepe az interakciókban. Az attitűdök és a viselkedés összhangja, disszonanciája. Az attitűdök megváltoztatásának lehetőségei.
 - A sztereotípiák és az előítéletek.
 - A társas befolyásolás jelenségei: konformitás, meggyőzés, engedelmesség a tekintélynek.
- A személyiség fogalma, elméleti megközelítései. (~ 3 óra)
 - Személyiségtypusok, személyiségvonások.
 - A személyiség pszichoanalitikus megközelítése.
 - A személyiség humanisztikus megközelítése

Irodalomjegyzék a tantárgyat oktatók számára:

- Allport, G. W.: A személyiség alakulása. Gondolat, Budapest, 1978.
- Anderson: Intelligencia és fejlődés. Vince Kiadó, Budapest, 1999.
- Aronson, E.: A társas lény. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bp. 1978. (vagy újabb kiadásai)
- **Atkinson, R. L. – Atkinson, R. C. – Smith, E. E. – Bem, D. J.: Pszichológia. Osiris-Századvég, Bp. 1994. (1999)**
- **B. Lakatos Margit – Serfőző Mónika (szerk.): Pszichológia szöveggyűjtemény óvodapedagógus hallgatóknak. Trezor Kiadó, Bp. 1999.**
- Baddley, A.: Az emberi emlékezet. Osiris, Budapest, 2003
- Bánki M. Csaba: Az agy évtizedében. Biográf, Budapest, 1994.
- Bánki M. Csaba: Életünk és az agy. Biográf, Budapest, 1995.
- Barkóczi Ilona – Putnoky Jenő: Tanulás és motiváció. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.
- **Bernáth László – Révész György (szerk.): A pszichológia alapjai. Tertia, Bp. 1997.**
- Berne, E.: Emberi játszmák. Háttér Kiadó, 1997
- Berne, E.: Sorskönyv. Háttér, Budapest, 1997
- Buda Béla: Az empátia – a beleélés lélektana. EGO School, Budapest, 1993
- Calvin, W. H.: A gondolkodó agy. Az intelligencia fejlődéstörténete. Budapest, Kulturtrade Kiadó. 1997.
- Carver, C. S., Scheier, M. F.: Személyiségpszichológia. Osiris, Budapest, 1998.
- Csepeli György: A szociálpszichológia vázlata. Múzsák, Budapest, 1985., újabb kiadás
- Csepeli György: Szociálpszichológia. Osiris, Budapest, 1997
- Forgács József: A társas érintkezés pszichológiája. Gondolat, Bp. 1989. (vagy újabb kiadása)
- Goleman, D.: Érzelmi intelligencia. Háttér Kiadó, Budapest, 1998.
- Hall, E. T.: Rejtett dimenziók. Gondolat, Budapest, 1991.
- Hegedűs T. András: Pszichológia. Fejlődés, nevelés, szocializáció, pedagógusok. Aula Kiadó, Budapest, 1997.
- Hewstone, M. et al. (szerk.): Szociálpszichológia európai szemszögből. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1997.
- Hunyady György: Történeti bevezetés a szociálpszichológiába: a meghonosítás lépései. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1998.
- Keményné Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
- Lengyel Zsuzsanna (szerk.): Szociálpszichológia. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest, 1997.
- Lewin, K.: Csoportdinamika. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975.
- McGuire, W.: Makacs nézetek és a meggyőzés dinamikája. Osiris, Budapest, 2001.
- Mérő László: Észjárások. A racionális gondolkodás korlátai és a mesterséges intelligencia. Tericum, Budapest, 1998.
- Mérő László: Mindenki másképp egyforma. A játékelmélet és a racionalitás pszichológiája. Tericum, Budapest, 1998.
- **Mészáros Aranka (szerk.): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. Eötvös, Bp. 1997, 2002.**
- O’Neil, H. F. – Drillings, M. (szerk.): Motiváció. Elmélet és kutatás. Vince Kiadó, Budapest, 1999.
- Oatley – Jenkins: Érzelmek. Osiris, Budapest, 2002.
- Pataki Ferenc: A tömegek évszázada. Bevezetés a tömeglélektanba. Osiris, Budapest, 1998.
- Peck, D. – Whitlow, D.: Személyiségelméletek. Gondolat, Budapest, 1988.

- Pléh Csaba: A lélektan története. Osiris, Budapest, 1998.
- Sekuler – Blake: Észlelés, Osiris, Budapest, 2001.
- Smith, E. R. – Mackie, D. M.: Szociálpszichológia. Osiris, Budapest, 2001.
- **Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Kiadó, Debrecen, 2000.**
- **V. Komlósi Annamária: Nem vagy egyedül. Osiris, Budapest, 1999.**

Pszichológiai folyóiratok

Témafeldolgozáshoz, szemléltetéshez, felkészüléshez felhasználható filmek:

- A pszichológia ösvényein c. sorozat (Spektrum)
- Az agy felfedezése c. sorozat (Érzékelés, A csodálatos elme, Emlékezés) (MTV)
- Apropó (szociálpszichológiai jelenségek, kísérletek: Aronson, Zimbardo) (MTV)
- Akinek a szeme kék.
- Arcunk titkai. (Spektrum)
- Az álom bölcsessége. (Jungról) (Spektrum)
- Az idegrendszer működése. Az arcok értéke.
- Öröm és fájdalom. (Duna TV)

A SZEMÉLYISÉG FEJLŐDÉSE ÉS ALAKULÁSA I.

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
2+1	kollokvium	3	kötelező	1.1. Bevezetés a pszichológiába	II.

A tantárgy célja:

A konkrét ismeretek átadásán túl értelmezési keret nyújtása a gyermekek megismeréséhez. A fejlődés értelmezése, az egyes pszichés funkciók fejlődésének és integrálódásának nyomon követése a különböző életkori fázisokban. A hallgató képet kapjon a fejlődést meghatározó belső és külső folyamatokról és hatásokról, valamint az egész életen átívelő fejlődés folyamatosságáról. Korszerű, tudományos ismeretek nyújtásával szemléletformálás, a gyermekek számára megfelelő pedagógiai attitűd kialakítása, formálása. A tantárgy oktatása során elsajátított ismeretek, kialakult készségek, képességek segítségével a pedagógiai hatékonyság fokozása. Empátia és tolerancia kialakítása a gyermekek iránt. A szemináriumok, gyakorlatok célja az elmélet szemléltetése, demonstrálása, a saját élmény tudatosítása, személyes tapasztalatok szerzése.

A tantárgy feladata:

A fejlődés általános menetének és a személyiség individuális szerveződésének bemutatása. Megismertetni a hallgatókat a személyiségfejlődés sajátosságaival, törvényszerűségeivel, általános és egyedi vonásaival. A normál fejlődési menet mellett az egyéni fejlődési mintázatoknak és azoknak a fejlődési problémáknak a bemutatása, amelyek a későbbi – iskolában, tanítás során tapasztalt – problémáknak is a hátterében húzódnak. További feladat egy olyan szemlélet kialakítása, amely állandóan figyelve az individuális különbségekre, segíti a megfelelő pedagógiai attitűd formálódását.

A tantárgy követelményei:

A hallgatók ismerjék a fejlődés általános jellemzőit és az ettől való eltérések sokféleségét. Rendelkezzenek pontos fogalmakkal, ismerjék a szakkifejezéseket. Legyenek jártasak az életkori és egyéni sajátosságok felismerésében. Értsék a fejlődés - fejlesztés összefüggéseit. Alakuljon ki pedagógiai probléma-érzékenységük, elemző-készségük. Ismerjék és tudják elkülöníteni a fejlődésben az általánost és az egyedit; tekintsék mindkét jellegzetességet törvényszerűnek, törekedjenek a gyermek személyiségének pozitív szemléletére, elfogadására.

A tantárgy tartalma, tematikája:

- A fejlődés alapjai
 - A fejlődés értelmezése. A fejlődés alapkérdései. A fejlődés átfogó elméletei
 - Freud elmélete a pszichoszexuális fejlődésről
 - Piaget elmélete a kognitív fejlődésről
 - Erikson elmélete a pszichoszociális fejlődésről
- Az élet kezdete
 - A magzati fejlődés
 - A terhesség és a születés.
 - Az újszülött képességei.
 - Alkalmazkodás az első hetekben.
 - Az anya–gyermek kapcsolat. A szülői szerep alakulása.
- A csecsemőkori fejlődés
 - A mozgásfejlődés. A felegyenesedés, a helyváltoztatás és a manipuláció fejlődése.
 - Az érzékelés, észlelés fejlődése
- A kisgyermekkorai fejlődés
 - Az éntudat kialakulása. Az én-élmény és a frusztráció.
 - A megismerő tevékenységek fejlődése
 - A kommunikáció fejlődése
- Az óvodáskori fejlődés
 - Az ösztönszükségletek és fejlődésük.
 - A szociális tanulás módjai. Jutalmazás és büntetés szerepe a szocializációban. A viselkedés belső szabályozása: az önkontroll-funkciók kialakulása.
 - Az érzelmek kialakulása, fejlődése. Félelmek és szorongások.
 - A nemi identitás kialakulása, a nemi szerepek elsajátítása.
 - A megismerő tevékenységek fejlődése óvodáskorban. Az óvoda világgépe, tájékozottsága.
 - Az érzelmek és feszültségek feldolgozásnak módjai óvodáskorban
 - játék
 - rajz
 - mese
 - Társas fejlődés az óvodáskorban.

Szemináriumok:

A szemináriumok, gyakorlatok célja az elmélet szemléltetése, demonstrálása, a saját élmény tudatosítása, személyes tapasztalatok szerzése.

A szemináriumok tartalma:

- gyakorlati feladatok az előadás témájához kapcsolódóan
- filmek megtekintése, feldolgozása
- vizsgálati módszerek, eljárások megismerése
- szakirodalom önálló vagy csoportos feldolgozása, beszámolók

- saját élmények (pl. saját fejlődéstörténet) feldolgozása
- felkészítés a pszichológiai megfigyelésekre (1-1- nap óvodai és iskolai hospitálás)
- anamnézis módszernek megismerése, felkészítés az alkalmazására

Irodalomjegyzék a tantárgyat oktatók számára:

- Adler, A.: Életünk jelentése. Kossuth Kiadó, Budapest, 1994.
- Adler, A.: Életünk értelme. Kossuth Kiadó, Budapest, 1996.
- **Atkinson, R. . – Atkinson, R. C. – Smith, E. E. – Bem, D. J.: Pszichológia. Osiris-Századvég, Bp. 1994. (1999)**
- **B. Lakatos Margit – Serfőző Mónika (szerk.): Pszichológia szöveggyűjtemény óvodapedagógus hallgatóknak. Trezor Kiadó, Bp. 1999.**
- B. Lakatos Margit (szerk.): Játéksz pszichológia. Olvasókönyv óvodapedagógus hallgatóknak. ELTE TÓFK, Budapest, 2001.
- Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.
- Bakonyi Anna: Az óvodás gyerekek mérési-értékelési rendszerének elvi és gyakorlati kérdései. In: Szivák Judit (szerk.): Minőség az óvodában. Okker, Bp. 2001, 175–214. o. (strukturált szempontsor egy gyermek megismeréséhez)
- Bálint Alice: A gyermekszoba pszichológiája. Kossuth Kiadó, Bp., 1990.
- **Bernáth László – Solymosi Katalin (szerk.): Fejlődéslélektan olvasókönyv. Tertia, Budapest, 1997.**
- Bettelheim, B.: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Gondolat, Budapest, 1985.
- Bettelheim, B.: Az elég jó szülő. Gondolat, Budapest, 1994.
- **Cole, M. - Cole, S.R.: Fejlődéslélektan. Osiris, Budapest, 1997**
- Einon's, D.: A tanulás kezdetei. Aquila Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Feuer Mária: A gyermekrajzok fejlődéslélektana. Akadémiai, Bp. 2000.
- Fromm, E.: A szeretet művészete. Háttér Kiadó, Budapest, 1994.
- Gerő Zsuzsa: A gyermekrajzok esztétikuma. Flaccus, Budapest, 2003
- Gerő Zsuzsa: Érzelem, fantázia, gondolkodás óvodáskorban. Flaccus, Budapest, 2002.
- Gopnik, A. – Meltzoff, A. N. – Kuhl, P.: Bölcsék a bölcsőben. Hogyan gondolkodnak a kisbabák? Typotex Kiadó, Budapest, 2001.
- Gósy Mária: Pszicholingvisztika. Corvina, Budapest, 1999.
- Hegedűs T. András: Pszichológia. Fejlődés, nevelés, szocializáció, pedagógusok. Aula Kiadó, Budapest, 1997.
- Kalmár Magda /szerk./: Fejlődépsz pszichológia I-II. Szöveggyűjtemény. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1994
- Kárpáti Andrea: A nyitott óriáskígyó avagy kutatások a gyermekrajzok körül. Fejlesztő Pedagógia.1991./1. 15-29. old.
- Kárpáti Andrea: Firkák, formák, figurák. A vizuális nyelv fejlődése a kisgyermekkortól a serdülőkorig. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2001
- Kárpáti Andrea: Vizuális képességek fejlődése. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.
- Katona Ferenc: Az öntudat ébredése. Gondolat, Budapest, 1979.
- Kiss Tihamér: A gyermekkor lélektana. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, Kaposvár, é. n.
- Kolozsváry Judit: A sajátos ember. Okker, Budapest, 1999.

- Kósáné dr. Ormai Vera: Fejlődéslélektani gyakorlatok I. Feladatok II. Illusztrációk. Tankönyvkiadó, Budapest, 1990
- Kósáné Ormai Vera – Járó Katalin – Kalmár Magda: Fejlődéslélektani vizsgálatok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.
- Kósáné Ormai Vera: A mi óvodánk. Okker, Budapest, 2001.
- Kulcsár Zsuzsa: Korai személyiségfejlődés és énfunkciók. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.
- **Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Bp. Gondolat, 1993.**
- Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. Osiris, Bp. 1996.
- Mérei Ferenc: Társ és csoport. Akadémiai Kiadó, Bp., 1989.
- Mészáros Aranka (összeállította): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 1997, 2002.
- Millar, S.: Játékszichológia. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1973.
- Morris, D.: Babafigyelőben. Park, Bp., 1993
- Nemes Livia: A bennünk élő gyermek. Filum, Budapest, 2000.
- Petzold, H., Ramin, G.: Gyermek-pszichoterápia. Osiris, Budapest, 1996.
- Piaget, J.: Válogatott tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1969.
- Piaget – Inhelder: Gyermeklélektan. Osiris, Budapest, 1999.
- Piaget, J.: Az értelem pszichológiája. Kairosz, Budapest, 1997.
- Piaget, J.: Szimbólumképzés a gyermekkorban. Gondolat, Budapest, 1978. (vagy újabb kiadás)
- Pikler Emmi: Mit tud már a baba? Medicina, Budapest, 1976.
- Polcz Alaine: Meghalok én is... Pont Kiadó, Budapest, 2000.
- Polcz Alaine: Világijáték. Pont Kiadó, Budapest, 1999.
- Ranschburg Jenő – Popper Péter: Személyiségünk titkai. RTV-Minerva, Budapest, 1978.
- Ranschburg Jenő: A világ megismerés óvodáskorban. Okker, Budapest, 2002.
- Ranschburg Jenő: Az érzelem és a jellem lélektanából. Okker, Budapest, 1998.
- **Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Tankönyvkiadó, Budapest, 1983., újabb kiadás**
- Ranschburg Jenő: Szeretet, erkölcs, autonómia. Okker, Budapest, 1998.
- Réger Zita: Utak a nyelvhez. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.
- Richter, E., Brüggel, W., Mohs, K.: Így tanulnak beszélni a gyerekek. Akkord Kiadó, Budapest, 1998.
- Stöckert Károlyné (szerk.): Játékszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 1995.,
- **Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Kiadó, Debrecen, 2000.**
- Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése. Helikon, Budapest, 1999.
- Vekerdy Tamás: Kicsikről nagyoknak 1-2. Park Kiadó, Budapest, 1997.
- Wallon, H.: Válogatott tanulmányok. Gondolat, 1971.
- Winnicott, D. W.: Kisgyermek – család – külvilág. Animula, Budapest, 2000.

Pszichológiai, óvodai folyóiratok

Fordulópont tematikus számai

Témafeldolgozáshoz, szemléltetéshez, felkészüléshez felhasználható filmek:

- A csecsemő figyelme
- A magzati fejlődés
- A pszichológia ösvényein c. sorozat (5. A fejlődő gyermek, 6. Beszédfejlődés, 17. Biológiai és társadalmi nemek) (Spektrum)

- A szeretet burkai
- Az én babám sorozat (Kezdetben, Első lépések, Vedd kezébe, Szól a száj, A gondolkodó, Te meg én) (MTV)
- Babák és mamák (Spektrum)
- Fogd a kezem
- Génkörkép c. sorozatból: Rejtett erők, az agy működése (ikerkutatások) (Spektrum)
- Gyerekfejjel sorozat (Az első 3 év, Az anyaméhben, Zseniképző) (Spektrum)
- Gyerekszoba sorozat (Tudatelméletek, A füllentés tudománya, Fiúk és lányok, A gondolkodó, Az élet nagy kérdései, Hogyan legyünk önállóak) (Spektrum)
- Ikek
- Kötődés (Spektrum)
- Nemi identitás óvodásoknál (Kolozsváry Judit – MTV)
- Önállóan, egyedül
- Piaget kísérletek
- Szóról - szóra
- Szülés vízben
- Testmesék c. sorozatból: Szép új világ (Spektrum)
- Több, mint játék
- Vérvonal I. II. III. (MTV)

A SZEMÉLYISÉG FEJLŐDÉSE ÉS ALAKULÁSA II.

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
1+1	minősített aláírás	2	kötelező	1.2. A személyiség fejlődése és alakulása I.	III.

A tantárgy célja:

Az egyes pszichés funkciók fejlődésének és integrálódásának nyomon követése az iskolás- és serdülőkorban. A hallgató képet kapjon az óvoda – iskola átmenet pszichológiai kérdéseiről, az iskolás és serdülőkori fejlődést meghatározó belső és külső folyamatokról és hatásokról, valamint az egész életen átívelő fejlődés folyamatosságáról. Korszerű, tudományos ismeretek nyújtásával szemléletformálás, a gyermekek számára megfelelő pedagógiai attitűd kialakítása, formálása. A konkrét ismeretek átadásán túl értelmezési keret nyújtása az iskolás gyermekek megismeréséhez. A tantárgy oktatása során elsajátított ismeretek, kialakult készségek, képességek segítségével a pedagógiai hatékonyság fokozása. Empátia és tolerancia kialakítása a gyermekek iránt. A szemináriumok, gyakorlatok célja az elmélet szemléltetése, demonstrálása, a saját élmény tudatosítása, személyes tapasztalatok szerzése, az iskoláskorú gyermekek megismerésének segítése.

A tantárgy feladata:

A fejlődés iskolás- és serdülőkori jellemzőinek, általános menetének és a személyiség individuális szerveződésének bemutatása. Megismertetni a hallgatókat az iskolás- és serdülőkori személyiségfejlődés sajátosságaival, törvényszerűségeivel, általános és egyedi vonásaival, az egész életen átívelő fejlődés folyamatosságával. Az egyes életszakaszok tárgyalásánál hangsúlyozzuk az értelmi, az érzelmi és a szociális funkciók kölcsönhatásait, tárgyaljuk a mentális egészség és a pedagógiai munka szempontjából releváns funkcionális zavarok pszichológiai megközelítéseit. További feladat egy olyan szemlélet kialakítása, amely állandóan figyelve az individuális különbségekre, segíti a megfelelő pedagógiai attitűd formálódását a gyermekekkel való foglalkozásban.

A tantárgy követelményei:

A hallgatók ismerjék a fejlődés általános jellemzőit és az ettől való eltérések sokféleségét. Rendelkezzenek pontos fogalmakkal, ismerjék a szakkifejezéseket. Legyenek jártasak az életkori és egyéni sajátosságok felismerésében. Értsék a fejlődés - fejlesztés összefüggéseit. Alakuljon ki pedagógiai probléma-érzékenységük, elemző-készségük. Ismerjék és tudják elkülöníteni a fejlődésben az általánost és az egyedit; tekintsék mindkét jellegzetességet törvényszerűnek, törekedjenek a gyermek személyiségének pozitív szemléletére, elfogadására. Végezzenek gyermekmegfigyeléseket, pszichológiai ismereteik segítségével elemezzék azokat. Szerezzenek jártasságot egyszerű pszichológiai, pedagógiai vizsgálati módszerek alkalmazásában.

A tantárgy tartalma, tematikája:

- Az iskolába lépő gyermek
 - Minőségi változás a pszichés funkciók, a személyiség fejlődésében 6-7 éves korban.
 - Az iskolaérettség, az óvoda-iskola átmenet kérdései, problémái
 - A tanuláshoz szükséges képességek
 - általános képességek: impulzivitás, figyelem
 - specifikus képességek: az írás, olvasás és számolás elsajátításához szükséges részképességek
- A kisiskoláskori (6–9 éves gyermek) fejlődés
 - Az „ösztonnyugvás kora”
 - A megismerő funkciók (figyelem, percepció, emlékezet) fejlődése
 - A gondolkodás fejlődése
 - A beszéd és kommunikáció jellegzetességei
 - Az érzelmi-indulati működés iskoláskori jellemzői
 - Az erkölcsi fejlődés
 - A társas kapcsolatok fejlődése. Az átpártolás jelensége
 - Az iskolai tanulás
- A prepubertás kori (9–12 éves gyermek) fejlődés
 - Az énfeszültségek visszatérése
 - A megismerő folyamatok fejlődése
 - Az érzelmi-indulati-erkölcsi fejlődés
 - A társas kapcsolatok jellegzetességei
- A serdülőkori fejlődés
 - Testi és hormonális változások
 - Ösztönfeszültségek
 - Az önismeret, az énkép fejlődése
 - A serdülőkor nehézségei
- Az ifjúkori fejlődés jellegzetességei
- Változások felnőtt- és öregkorban

Szemináriumok:

A szemináriumok, gyakorlatok célja az elmélet szemléltetése, demonstrálása, személyes tapasztalatok szerzése az iskoláskorú gyerekekről.

A szemináriumok tartalma:

- gyakorlati feladatok az előadás témájához kapcsolódóan
- filmek megtekintése, feldolgozása
- pedagógiai vizsgálati módszerek, eljárások megismerése (pl. iskolaérettségi vizsgálat, gyermekrajzok elemzése)
- szakirodalom önálló vagy csoportos feldolgozása, beszámolók

- egyéni, önállóan végzett megfigyelések, vizsgálatok 6-12 éves korú gyerekekkel, ezek órai bemutatása
- a gyermekek megfigyelésén alapuló évfolyamdolgozat előkészítése (kutatás-módszertani alapok)

Irodalom a tantárgyat oktatók számára:

- Adler, A.: Életünk jelentése. Kossuth Kiadó, Budapest, 1994.
- Adler, A.: Életünk értelme. Kossuth Kiadó, Budapest, 1996.
- **Atkinson, R. . – Atkinson, R. C. – Smith, E. E. – Bem, D. J.: Pszichológia. Osiris-Századvég, Bp. 1994. (1999)**
- **B. Lakatos Margit – Serfőző Mónika (szerk.): Pszichológia szöveggyűjtemény óvodapedagógus hallgatóknak. Trezor Kiadó, Bp. 1999.**
- Bakonyi Anna: Az óvodás gyerekek mérési-értékelési rendszerének elvi és gyakorlati kérdései. In: Szivák Judit (szerk.): Minőség az óvodában. Okker, Bp. 2001, 175–214. o. (strukturált szempontsor egy gyermek megismeréséhez)
- **Bernáth László – Solymosi Katalin (szerk.): Fejlődéslélektan olvasókönyv. Tertia, Budapest, 1997.**
- Bettelheim, B.: Az elég jó szülő. Gondolat, Budapest, 1994.
- **Cole, M. - Cole, S.R.: Fejlődéslélektan. Osiris, Budapest, 1997**
- Erikson, Erik: Gyermekkor és társadalom. Osiris, Budapest, 2002.
- Feuer Mária: A gyermekrajzok fejlődéslélektana. Akadémiai, Bp. 2000.
- Gerő Zsuzsa: A gyermekrajzok esztétikuma. Flaccus, Budapest, 2003
- Gerő Zsuzsa: Érzelem, fantázia, gondolkodás óvodáskorban. Flaccus, Budapest, 2002.
- Gósy Mária: Pszicholingvisztika. Corvina, Budapest, 1999.
- Hegedűs T. András: Pszichológia. Fejlődés, nevelés, szocializáció, pedagógusok. Aula Kiadó, Budapest, 1997.
- Kárpáti Andrea: A nyitott óriáskígyó avagy kutatások a gyermekrajzok körül. Fejlesztő Pedagógia.1991./1. 15-29. old.
- Kárpáti Andrea: Firkák, formák, figurák. A vizuális nyelv fejlődése a kisgyermekkortól a serdülőkorig. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2001
- Kárpáti Andrea: Vizuális képességek fejlődése. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.
- Kiss Tihamér: A gyermekkor lélektana. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, Kaposvár, é. n.
- Kolozsváry Judit: A sajátos ember. Okker, Budapest, 1999.
- Kósáné dr. Ormai Vera: Fejlődéslélektani gyakorlatok I. Feladatok II. Illusztrációk. Tankönyvkiadó, Budapest, 1990
- Kósáné Ormai Vera – Járó Katalin – Kalmár Magda: Fejlődéslélektani vizsgálatok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.
- **Kósáné Ormai Vera: A mi iskolánk. Iskolafejlesztési Alapítvány. AduPrint Kiadó, Budapest, 1998.**
- Kósáné Ormai Vera: A mi óvodánk. Okker, Budapest, 2001.
- Ligeti Csákné: Baj van a gyerekekkel! Az iskolakezdés nehézségei. Raabe Tanári Kézikönyv, Raabe Kiadó, Bp. 1995. május
- **Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Bp. Gondolat, 1993.**
- Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. Osiris, Bp. 1996.

- Mérei Ferenc: Társ és csoport. Akadémiai Kiadó, Bp., 1989.
- **Mészáros Aranka (összeállította): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 1997, 2002.**
- Nemes Livia: Pszichogén tünetképződés a kisiskolás korban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974.
- Nemes Livia: A bennünk élő gyermek. Filum, Budapest, 2000.
- P. Balogh Katalin: Kudarc nélkül az iskolában. Alex-Typo, Bp. 1992.
- Petzold, H., Ramin, G.: Gyermek-pszichoterápia. Osiris, Budapest, 1996.
- Piaget, J.: Válogatott tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1969.
- Piaget – Inhelder: Gyermeklélektan. Osiris, Budapest, 1999.
- Piaget, J.: Az értelem pszichológiája. Kairosz, Budapest, 1997.
- Piaget, J.: Szimbólumképzés a gyermekkorban. Gondolat, Budapest, 1978. (vagy újabb kiadás)
- Polcz Alaine: Meghalok én is... Pont Kiadó, Budapest, 2000.
- Polcz Alaine: Világjáték. Pont Kiadó, Budapest, 1999.
- Rácz J.: Ifjúsági (szub)kultúrák, intézmények, devianciák. Válogatott tanulmányok. Scientia Humana, Budapest, 1998.
- Ranschburg Jenő – Popper Péter: Személyiségünk titkai. RTV-Minerva, Budapest, 1978.
- Ranschburg Jenő: A kisiskoláskor lélektana. A gyereknevelés hatása a személyiség alakulására. Raabe Tanári Kézikönyv, Raabe Kiadó, Bp. 1994. december
- Ranschburg Jenő: Az érzelem és a jellem lélektanából. Okker, Budapest, 1998.
- Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Tankönyvkiadó, Budapest, 1983., újabb kiadás
- Ranschburg Jenő: Jellem és jellemtelenség. Saxum, Budapest, 2002.
- Ranschburg Jenő: Szeretet, erkölcs, autonómia. Okker, Budapest, 1998.
- Réger Zita: Uta a nyelvhez. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.
- Salamon Jenő: A megismerő tevékenység fejlődéslélektana. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1995.
- **Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Kiadó, Debrecen, 2000.**
- Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése. Helikon, Budapest, 1999.
- Vekerdy Tamás: Kicsikről nagyoknak 1-2. Park Kiadó, Budapest, 1997.
- Vikár György: Az ifjúkor válságai. Gondolat, Budapest, 1980.
- Winnicott, D. W.: Kisgyermek – család – külvilág. Animula, Budapest, 2000.

Pszichológiai, pedagógiai folyóiratok

Fordulópont tematikus számai

Iskolapszichológia füzetek

Témafeldolgozáshoz, szemléltetéshez, felkészüléshez felhasználható filmek:

- A pszichológia ösvényein c. sorozat (Spektrum)
- Gyerekszoba sorozat (Spektrum)
- Iskolaérettségi vizsgálat
- Piaget kísérletek
- Szórol - szóra

PEDAGÓGIAI SZOCIÁLPSZICHOLÓGIA

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
1+1	gyakorlati jegy	2	kötelező	1.3. A személyiség fejlődése és alakulása II.	IV., lehet még: III.

A tantárgy célja:

Olyan pszichológiai műveltség megalapozása, amely képessé teszi a hallgatókat a pedagógiai munka pszichológiai összetevőinek, jelenségeinek, problémáinak felismerésére, megértésére és a pszichológiai szempontok alkalmazására. A hallgatók érzékenyítése a gyerekek egyéni sajátosságainak, különbözőségeinek megismerésére, megértésére, az ebből kiinduló pedagógiai tevékenység megalapozása. Fejleszteni empátiás képességeiket, elfogadóvá, rugalmassá, nyitottá tenni őket a gyermekekkel való foglalkozásokban.

A tantárgy feladata:

Megismertetni az iskolai oktatás, nevelés pszichológiai jelenségeit, problémáit, egyrészt a pedagógus, másrészt a tanulók oldaláról megközelítve azt. Bemutatni, hogy milyen közös, pszichológiai alapjai vannak az alternatív iskolákban folyó tanulásnak, nevelésnek, az ott alkalmazott módszereknek. Bemutatni és kipróbálni a gyerekek és gyerekcsoportok megismerésében alkalmazható módszereket. Tudatossá tenni a pedagógusi tevékenység hatásmechanizmusait.

A tantárgy követelményei:

A hallgató tudja alkalmazni a pszichológiát saját tanítói gyakorlatában. Legyen képes a gyermekek megismerésére.

A tantárgy tartalma, tematikája:

- A családi és az iskolai szocializáció kölcsönhatásai. A szülői nevelői attitűd.
- A szülőkkel való együttműködés.
- A pedagógus személyisége és pedagógiai képességei. A pedagógus szerep. A pedagógusok közötti együttműködés.
- A pedagógus nevelői stílusa, attitűdje.
- A Pygmalion-hatás.
- A tanítás-nevelés mint interakció. Az interakció fogalma, kommunikáció folyamata. A verbális és nem verbális kommunikáció. Az empátia
- A szociális készségek fejlesztése az iskolában.
- A kooperatív tanulás pszichológiai sajátosságai.
- Az értékelés pszichológiai vonatkozásai.
- A gyermek érdeklődése és a tanulás.
- Az osztály mint csoport. A csoport fogalma, fajtái. A csoportjelenségek. Versengés. Az osztály mint csoport megismerésének módszere: a szociometria.
- A tanulási modellek és a kapcsolódó tanulásszervezési módok. A különböző tanulásszervezési módokban fejlődő pszichikus képességek.
- Az alternatív pedagógiai elképzelések pszichológiai alapjai
- A gondolkodás, problémamegoldás, kreativitás fejlesztésének lehetőségei.
- A gyerekek közötti különbségek:
 - a különbségek okai
 - a különbségek megnyilvánulásai
 - a gyerekek megismerésének lehetséges módszerei

Szemináriumok:

A szemináriumok, gyakorlatok célja az elmélet szemléltetése, demonstrálása, a saját élmény tudatosítása, személyes tapasztalatok szerzése.

A szemináriumok tartalma:

- gyakorlati feladatok az előadás témájához kapcsolódóan
- filmek megtekintése, feldolgozása
- szakirodalom önálló vagy csoportos feldolgozása, beszámoló, az olvasottak megbeszélése
- pedagógiai vizsgálati módszerek, eljárások megismerése (pl. kreativitás mérése, szociometria módszere)
- a gyermekek megfigyelésén alapuló évfolyamdolgozatok ismertetése

Irodalom a tantárgyat oktatók számára:

- **B. Lakatos Margit – Serfőző Mónika (Szerk.): Pszichológia, szöveggyűjtemény óvodapedagógus hallgatóknak. Bp. Trezor, 1999, 2001**
- Bácskai Júlia: Az önismeret pszichológiája. Magazin Kiadó, Budapest, 1993.
- Balogh László: Tanulási stratégiák és stílusok, a fejlesztés pszichológiai alapjai. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1995.
- Balogh László – Koncz István – Tóth László (szerk.): Pedagógiai pszichológia a tanárképzésben. Gyakorlatközpontú kurzusok. FITT IMAGE – Debreceni egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, Szentendre, 2002.
- Bognár Gábor – Telkes József: A válás lélektana. Haas és Singer Alapítvány, Budapest, 1994.
- Buda Béla: A pedagóguspálya nőiesedésének pszichoszociális problémái. Educatio, 1996/3.
- Buda Béla: A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986., 1996.
- Cole, M. – Cole, S.: Fejlődéslélektan. Osiris. Bp. 1997.
- Cropley, : Tanítás sablonok nélkül. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.
- Czike Bernadett (szerk.): Fejezetek az alternatív nevelés gyakorlatából. BTF, Budapest, 1997.
- Cserné Adermann Gizella: A tanári elvárások hatása a tanulók teljesítményére. Iskolakultúra. 1997/10. 14–20. o.
- Erika Landau: Bátorság a tehetséghez. Calibra, Bp. 1997.
- F. Várkonyi Zs.: Már százszor megmondtam. Gondolat, Budapest, 1986 (újabb kiadás)
- Fisher, R.: Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni? Calibra Könyvek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Fisher, R.: Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanulni? Calibra Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Forray R. Katalin – Hegedűs T. András: Cigány gyermekek szocializációja. Aula, Budapest, 1998.
- Gerő Zsuzsa (szerk.): A gyermekpszichoterápia elmélete és gyakorlata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
- Gordon, T.: A tanári hatékonyság fejlesztése TET. Gondolat, Budapest, 1990., 1998
- György Júlia: A „nehezen nevelhető” gyermek. Medicina, Budapest, 1978.
- Hegedűs T. András: Pszichológia (Fejlődés, nevelés, szocializáció, pedagógusok). Aula Kiadó, Budapest, 1997.
- Horányi Annabella – Hoffmann Gertrúd: Pszichológiai és pedagógiai szolgálat a Nevelési Tanácsadóban. Okker, 1999.
- Hunyady Györgyné (szerk.): Lépésről lépésre. Iskolai program. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 1998.
- Kagan, S.: Kooperatív tanulás. Önkönet Kft., Budapest, 2001.
- Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Rejtjelek 2. Kossuth Kiadó, Bp. 1995.
- Kézdi Balázs (szerk.): Iskolai mentálhigiéné. Tanulmányok. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs, 1998.
- Klein Sándor: Gyerekközpontú iskola. Edge 2000 Kft., Budapest, 2002.
- **Kósáné Ormai Vera: A mi iskolánk. Nevelépszichológiai módszerek az iskola belső értékelésében. AduPrint Kiadó, Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest, 1998.**
- Kósáné Ormai Vera: Beilleszkedési nehézségek és az iskola. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
- Kósáné Ormai Vera: Pszichológus az iskolában. Okker, Budapest, 1999.

- Kovácsné Sipos Márta: A tanulás fortélyai. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003.
- Kürti Jarmilla: Kreativitásfejlesztés kisiskoláskorban. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
- Landau E. : Bátorság a tehetséghez. Calibra Könyvek 1997.
- Landau, E.: A kreativitás pszichológiája. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976.
- Magyar Beck István: A pedagóguspálya jellege, pályakövetelményei. Fejlesztő pedagógia. 1993/3. 3–9. old
- **Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. Osiris Kiadó, Bp. 1996.**
- **Mészáros Aranka (szerk.): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1997, 2002**
- Mindenki iskolája – Együttnevelés. IFA – BTF – OM 1999. BGGyTF 1994
- Montessori, M.: A gyermek felfedezése. Cartaphilus, Budapest, 2002.
- Nemes Livia: Pszichogén tünetképződés a kisiskolás korban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974.
- Nemes Livia: A bennünk élő gyermek. Filum kiadó 2000.
- Orosz Judit – Szitó Imre: Az iskolai énkép serdülőkorban. In: Bollókné Panyik Ilona (szerk.): Gyermek–nevelés–pedagógusképzés. BTF Tudományos Közleményei XVII. Trezor, Bp. 1999. 39–74. o.
- Oroszlány Péter: A tanulás tanítása. Tanári kézikönyv. AKG Kiadó, Budapest, 1998.
- Oroszlány Péter: Tanulásmódszertan. AKG Kiadó, Budapest,
- P. Balogh Katalin – Gergencsik Eszter: Pedagógia – pszichológia. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1998. (vagy korábbi kiadásai) 105-114. old.
- Pataki Ferenc (szerk.): Pedagógiai szociálpszichológia. Gondolat, Bp. 1976.
- Petzold, H., Ramin, G.: Gyermek-pszichoterápia. Osiris, Budapest, 1996.
- Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Tankönyvkiadó, Budapest, 1983., újabb kiadás
- Roeders, P.: A hatékony tanulás titka. Calibra, Budapest, 1998.
- Sallai Éva: Tanulható-e a pedagógus mesterség? Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 1996.
- Szekszárdi F-né: Gyerekek-tanítók-szülők. A kisiskoláskor konfliktusairól. IFA - MKM - BTF, Budapest, 1992.
- Szekszárdi Júlia: Nevelési vizsgálatok a pedagógiai gyakorlatban. Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 2001.
- Szitó Imre: A tanulási stratégiák fejlesztése. Iskolapszichológia füzetek 2. ELTE, Budapest, 1987.
- Szitó Imre: Kommunikáció az iskolában. Iskolapszichológia füzetek 7. ELTE, Budapest, 1987.
- **Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2000.**
- Vajda Zsuzsa: Nevelés, pszichológia, kultúra. Okker, Bp. 1998.

Fordulópont tematikus számai

Iskolapszichológia füzetek

Pszichológiai, pedagógiai folyóiratok

Tanítási-tanítási folyóirat

Témafeldolgozáshoz, szemléltetéshez, felkészüléshez felhasználható filmek:

- A balkéz titka (MTV)
- A tanítás mint kommunikáció
- Családrajz
- Csodagyerekek (MTV)
- Lépésről lépésre program
- Módszerek
- Az alternatív iskolákról szóló filmek

A DIFFERENCIÁLÁS PSZICHOLOGIÁJA

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
0+1	minősített aláírás	1	kötelező	1.4. Pedagógiai pszichológia, összevont szigorlat együtt a 2.7. A differenciálás pedagógiája c. tárggyal	VII., lehet még: VI.

(Mivel ez a tantárgy tartalmában, programjában szorosan integrálódik a pedagógiai tantárgycsoportban szereplő A differenciálás pedagógiája című kurzussal, ezért mellékelten szerepel egy javaslat „A differenciálás pszichológiája és pedagógiája” c. integrált tantárgyi programra.)

A tantárgy célja:

Attitűdformálás: a differenciálás pedagógiájához szemléleti segítség nyújtása. Felkészíteni a leendő tanítókat az általános iskola 1-6. osztályáig a speciális oktatási-nevelési feladatok ellátására. Megértetni a hallgatókkal az átlagostól eltérő fejlődésmenet, a „másfajta” személyiség szerveződés eredetét. Jártassá tenni őket a pedagógiai diagnosztika módszereiben. Képesse tenni őket a differenciáló bánásmód alkalmazására, az egyéni fejlesztésre, a különböző nevelési helyzetek pszichológiai elemzésére. Ösztönözni a hallgatót a befogadó-integráló nevelésre-oktatásra. Fejleszteni és elmélyíteni a segítő-támogató attitűdöt az általánostól eltérően fejlődő tanulókkal és szüleikkel kapcsolatban.

A tantárgy feladata:

A tanulók egyéni képességeire épülő differenciált oktatás-neveléshez szükséges pszichológiai ismeretek elmélyítése. Olyan speciális ismeretek nyújtása, amelyek megalapozzák, hogy a leendő tanító képessé váljon a gyermekek egyedi, egyéni oktatási-fejlesztési-nevelési szükségleteinek kielégítésére. Bemutatni a hallgatóknak a „másféle” személyiség szerveződést, annak törvényszerűségeit, az iskolában előforduló fejlődési zavarokat. Bemutatni a fejlesztő eljárások pszichológiai hátterét, az együttműködés lehetőségeit más szakterületek képviselőivel, szülőkkel, segítő intézményekkel. A tanulásban akadályoztatott, az eltérő szocio-kulturális háttérrel rendelkező, a hátrányos és a veszélyeztetett gyermek nevelésére való felkészítés.

A tantárgy követelményei:

A hallgató legyen képes használni, alkalmazni pszichológiai ismereteit a tanítói munkában, ismerje fel a differenciáló nevelés-oktatás szükségességét. Ismerje a fejlődési zavarok pszichológiai, szociológiai, pedagógiai összefüggéseit. Felismerje az átlagostól eltérő ütemben fejlődő gyermekeket.

A tantárgy tartalma, tematikája:

Pszichológiai alapok:

- A gyerekek közötti különbségek megismerése (pl. temperamentum, képességek, tehetség stb.)
 - okok
 - módszerek (hétköznapi és tudományos módszerek)
- Másság, differenciálás, szegregáció, integráció
- Tehetség
- A fejlődési problémák dimenzionális megközelítése (intenzitás, időtartam, kiterjedés)
- Fejlődési zavarok (DSM – IV – R kategóriái szerint)
 - Szorongás, érzelmi-kapcsolati zavarok
 - Tanulási zavarok
 - Kommunikációs zavarok
 - A motoros koordináció zavarai
 - Pervazív fejlődési zavar
 - Figyelemhiány és a diszruptív fejlődés zavarai
 - A kiválasztás zavarai
 - Táplálkozási zavarok
 - Tic – zavarok
 - Mentális retardáció
- A fejlődési zavarok megjelenése az iskolában
- A fejlődést megzavaró iskolai tényezők
- Prevenció, korrekció, kompenzáció, a megküzdés kombinált stratégiái

Irodalom a tantárgyat oktatók számára:

- A fejlődéslélektani megalapozottságú tantárgypedagógiák szerepe a 6-12 éves korú gyermekek tanítási-tanulási folyamatában. Tanulmánykötet. BTF 1999.
- American Psychiatric Association: Diagnostic Criteria from DSM-IV., Animula, Budapest, 1997.
- Anderson: Intelligencia és fejlődés. Vince Kiadó, Budapest, 1999.
- Bánki Vera - Bálványos Huba: Differenciálás a művészeti nevelésben. Okker 2002.
- Bíró Antalné (szerk.): Pszichológiától a pedagógiáig. I-II. Alex-typo, Budapest, 1992, 2000.
- BNO-10, Betegségek Nemzetközi Osztályozása. Animula, 1998.
- C. Neményi Eszter – Radnainé dr Szendrei Júlianna: Matematikai füveskönyv a differenciálásról. Okker 2001.
- Csányi Yvonne – Perlusz Andrea: Integrált nevelés – inkluzív iskola. In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Osiris, Budapest, 2001. 314–332. o.
- Dékány J.: Kézikönyv a dyscalculia felismeréséhez és terápiájához. BGGYTF, BP., 1995.
- Delacato, C. H.: Az autista gyermek. Budapest, 1996.
- Delacato, C. H.: Miért „más” az autista gyermek?. AÉE – ÉFOÉSZ, 1997. Élmény '94 Bt, Hajdúhadház
- Fisher R.: Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni? Műszaki Könyvkiadó 2000.
- Fisher R.: Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanulni Műszaki Könyvkiadó 2000.
- Földi Rita: Hiperaktivitás és tanulási zavar. Volán, Budapest, 1998.
- Frith, U.: Autizmus - A rejtély nyomában. Kapocs Könyvkiadó, Budapest
- Gereben Ferencné – Kereszty Zsuzsa: Különböznek. Differenciálás kisiskolás korban. BTF 1996.
- Gerő Zsuzsa (szerk.): A gyermekpszichoterápia elmélete és gyakorlata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
- Gósy M.: A beszédészlelés és megértés zavarai és terápiája. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1994. Óvodásoknak, iskolásoknak
- Gósy Mária: GMP diagnosztika. A beszédészlelés és a beszédmegértés folyamatának vizsgálata. Budapest, 1995.
- Gósy Mária: Gyermekkori beszédészlelési és beszédmegértési zavarok. Budapest, 1996.
- György Júlia: A „nehezen nevelhető” gyermek. Medicina, Budapest, 1978.
- Holt, J.: Iskolai kudarcok. Gondolat 1991.
- Horányi Annabella – Hoffmann Gertrúd: Pszichológiai és pedagógiai szolgálat a Nevelési Tanácsadóban. Okker, 1999.
- Illyés Sándor: Az ép és fogyatékos tanulók együttnevelése és a egyenlőség eszmény. In.: Enyhén sérült gyermekek nevelése az óvodában. Hajdúböszörmény, 1995. 15-21. old.
- Kagan, S.: Kooperatív tanulás. Önkönet Kft., Budapest, 2001.
- Kálmán Zs.: Bánatkő. Sérült gyermek a családban. Keraban, Budapest, 1994
- Kiphard, E.J.: Az ügyetlen gyerek. Akkord Kiadó, Budapest 1998.
- Kolozsváry Judit: „Más” gyerek, „más” szülő, „más” pedagógus. Okker 2002.
- Kolozsváry Judit: A sajátos ember. Okker 1999.
- Kolozsváry Judit: Ilyenek vagyunk – pszichológiai szöveggyűjtemény. Okker
- Konta Ildikó – Zsolnai Anikó: A szociális készségek játékos fejlesztése az iskolában. Nemzeti Tankönyvkiadó 2002.
- Kósáné Ormai Vera: Pszichológus az iskolában. Okker, Budapest, 1999.

- Landau E. : Bátorság a tehetséghez. Calibra Könyvek 1997.
- László Zsuzsa: Az örökmozgó gyermek. Ton-ton könyvek
- Lohmann, B.: Diszlexiások az iskolában. Akkord Kiadó, Budapest, 1998.
- Martonné Tamás Márta (szerk.): Fejlesztő pedagógia. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2002.
- Meixner I.: A dyslexia prevenció reedukációs módszere. BGGYTF. Bp., 1994.
- Mesterházi Zsuzsa – Gereben Ferencné: A tanulási nehézségek – a nehezen tanuló gyermek. In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Osiris, Budapest, 2001. 333–51. o.
- Mindenki iskolája – Együttnevelés. IFA – BTF – OM 1999. BGGYTF 1994
- Mönks, F.J., Ypenburg, I.H.: A nagyon tehetséges gyerek. Akkord Kiadó, Budapest 1998.
- Nemes Livia: A bennünk élő gyermek. Filum, Budapest, 2000.
- Nemes Livia: Pszichogén tünetképződés a kisiskolás korban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974.
- Németh Erzsébet - S. Pintye Mária : Mozdul szó..... (Súlyosan akadályozott beszédfejlődésű gyerek korai integratív fejlesztése). Logopédiai Kiadó GMK, Budapest, 1995
- Neuhaus C.: Hiper és hipoaktivitás és figyelemzavar
- Páli Judit – Forgách Balázs: Diagnosztikus és korrekciós programcsomag. Kukucs Stúdió, 1998.
- Petzold, H., Ramin, G.: Gyermek-pszichoterápia. Osiris, Budapest, 1996.
- Radnainé dr Szendrei Julianna – Makara Ágnes – Mátyásné Kokovay Jolán – Pálffy Sándor: Tanulási nehézségek a matematikában . IFA – BTF – MKM 1994.
- Ranschburg Jenő: Jellem és jellemtelenség. Saxum 2000.
- Ranschburg Jenő: Pszichológiai rendellenességek gyermekkorban. Nemzeti tankönyvkiadó 1998.
- Ranschburg Jenő: Tehetséggondozás az iskolában. Tankönyvkiadó 1989.
- Rosta Katalin: Taníts meg engem. Logopédiai Gmk, Budapest, 1995.
- Torda Ágnes: Szemelvények a tanulási zavarok köréből. Tankönyvkiadó 1992.
- Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2000.
- Tunyogi Erzsébet : Gyógyító játék a családban. Tárogató, Budapest, 1995
- Varga Izabella - Szvatkó Anna: Jean Ayres szenzoros integrációs terápiájának néhány alapelve. I. A játék és a fantázia szerepe a szenzoros integrációs terápiákban. II. Óvodai Nevelés. 1993. 4-5. sz. 114-116., 151-153. old.
- Wender: Hiperaktivitás gyermek-serdülő és felnőtt korban. Medicina 1993.
- Zuckrigl A.: Balkezes gyermekek. Akkord Kiadó 1995.
- Zsidi Z.: Hagyjuk sorsára? Magatartászavar fiatalokban. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Zsoldos Márta: A speciális nevelési szükséglet fogalma a gyógypedagógiai - pszichológiai szemléletváltás tükrében. In.: Boa

Átmenetek (Boa)

Fejlesztő pedagógia folyóirat

Iskolapszichológia füzetek

Pszichológiai, pedagógiai folyóiratok

Speciális nevelés folyóirat

Tanítói folyóirat

Témafeldolgozáshoz, szemléltetéshez, felkészüléshez felhasználható filmek:

- A tudat titkai. Autizmus. (Spektrum)
- Csodagyerekek (MTV)
- Esély sorozat (MTV)
- Fanni és társai
- Lőrinc (játékterápia)
- Verocs

CSOPORTOS PEDAGÓGIAI GYAKORLAT I.

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
0+2	minősített aláírás	2	kötelező	—	VII., lehet még: I–VI.

A tantárgy célja:

A pedagógiai munka hatékony és eredményes elvégzéséhez szükséges készségek fejlesztése, a pszichológiai kultúráltság erősítése és a kapcsolati készségek formálása. Az önismeret-önnevelés igényének felkeltése, fokozása.

A tantárgy feladata:

A tantárgy feladata, hogy a hallgató csoportdinamikai történések és célzott gyakorlatok, speciális technikák alkalmazásával szerezzon ön- és társismereti tapasztalatokat. Fejlessze kommunikációját, empátiáját, toleranciáját, konfliktus-kezelő képességét; gyakorolja ezeket szimulált helyzetekben és valós élmények feldolgozása során. Készüljön fel a pályán várható interperszonális eseményekre és gyakorolja azok hatékony kezelését.

Követelmények:

A hallgatók ismerkedjenek saját alapvető pszichés mechanizmusaikkal; alkossanak képet pl. stressztűrő képességükről, élményfeldolgozási módjaikról, toleranciájuk, empátiájuk mértékéről. Lássák át, hogy ezen folyamatok egyéni módon zajlanak, az egyének különbözőségét gazdagítva.

A tantárgy tartalma, feldolgozási módja:

A foglalkozások kötetlen csoportülés formájában zajlanak. a kötetlenség a hétköznapi udvariassági és hivatalos érintkezési formák felfüggesztésére vonatkozik, ugyanakkor minden csoportot szabályoznak a részint közösen, részint a hagyományos ún. „önismereti” csoportok által kidolgozott viselkedési normák. Ez utóbbiakat a csoportvezető az első ülésen ismerteti. A vezetőnek a csoportban elsősorban mozgósító, a résztvevők aktív munkáját megkönnyítő szerepe van. Az, hogy egy-egy csoportban a szakmával ill. általában az aktuális élethelyzettel összefüggő, személyes szintű problémák, vagy az iskolai nevelés során felmerülő, kifejezetten pedagógiai kérdések, konfliktusok, események kerülnek-e előtérbe, a csoport és a vezető közös megegyezésén múlik. Ugyanez vonatkozik a csoportülések műfaji jellegére. A csoport összetételétől ill. a vezető preferenciáitól függ, hogy strukturált gyakorlatokat, szociális készségeket fejlesztő játékokat, helyzetgyakorlatokat, pszichodráma elemeket alkalmaznak-e, vagy a verbális módszer mellett döntenek. A csoport működhet esetmegbeszélő csoportként is, ahol ki-ki a gyakorlatok során szerzett tapasztalatairól, élményeiről, kétségeiről, sikereiről és kudarcairól számolhat be.

Többféle tematikájú csoport választható:

A) *Önismereti csoport* – kiképzett csoportvezető irányításával:

A kurzus célja a pedagógiai munka hatékony és eredményes elvégzéséhez szükséges önismereti igény és érzékenység fejlesztése, a pszichológiai kulturáltság erősítése, a társas és a kommunikációs készségek formálása.

A csoportülések középpontjában a személyes fejlődést és a tudatosabb kapcsolati működést elősegítő gyakorlatok állnak. A témák a hallgatók igényeihez igazodnak, aktuális élethelyzetet tartalmaznak. A gyakorlatok jellemzői: a személyesség, a konkrét élmények felidézése, az elfogadó attitűd, az empátiás viszony és egymás megerősítése. A csoportvezető a csoportdinamikai folyamat kibontakoztatásában nyújt segítséget (facilitál) és segít az értelmezésben. Modellálja a csoporttagok számára a nyitott - empátiás - toleráns attitűdöt. A non-direktív irányítás mellett a vezető (képzettsége szerint) alkalmaz(hat) encounter-technikákat, autogén tréninget, pszichodráma elemeket, video-technikás feedback-et stb.

B) *Pedagógiai esetmegbeszélő csoport* – iskolai tapasztalatokkal rendelkező pszichológus/pedagógus végzettségű oktató irányításával

A kurzus célja a pályára való felkészülés elősegítése a konkrét pedagógiai problémák megvitatásával.

A csoportülések témáit a hallgatók iskolai gyakorlata során felmerülő, kifejezetten pedagógiai kérdések, események és konfliktusok, alkotják. A megbeszéléseken elsősorban a gyerekekkel kapcsolatos problémák, helyzetek kerülnek megvitatásra, de ezzel párhuzamosan megfogalmazódnak a pályakezdés tapasztalatlanságából, bizonytalanságából eredő feszültségek, gondok is.

A csoport segítséget nyújt tagjainak a tanítói szerep vállalásához. Az esetelemzések verbális módszere kiegészül(het) szituációs játékokkal, non-verbális technikákkal, videotechnika alkalmazásával.

C) *Pedagógiai képesség (kommunikáció) - fejlesztő tréning csoport* – pszichológus/pedagógus végzettségű oktató irányításával:

A kurzus célja tanítójelöltek kommunikációs képességének fejlesztése, amely elősegíti a gyerekekkel való szeretetteljes, elfogadó kapcsolat kialakítását. A pedagógiai hatékonyságot fejlesztő strukturált gyakorlatok középpontjában az odafigyelés, a megértés, a problémák felismerése és megoldása áll.

Videotechnika alkalmazásával a hallgatók egyre nehezedő oktatási feladatokat választanak, melyeket társaiknak, mint tanulóknak tanítanak (szituációs-játék). A videofelvételek visszajátzásával mód nyílik a tipikus és egyéni hibák észrevétetére, kiküszöbölésére, begyakorlására.

D) *Gordon tanári hatékonysági tréning*

A kurzus célja a tanítójelöltek kommunikációs képességének fejlesztése, amely elősegíti a gyerekekkel való szeretetteljes, elfogadó kapcsolat kialakítását. A pedagógiai hatékonyságot fejlesztő strukturált gyakorlatok egy viszonylag önálló és egységes rendszert képeznek. Az odafigyelés, a megértés, a segítségnyújtás, a kölcsönösségre vágyás, a problémák felismerésének általános emberi indítékai mellett, a hallgatók olyan technikákat sajátítanak el, amelyeknek az eredményei viszonylag rövid időn belül jelentkezhetnek, és munkájuk egészére kihatnak.

Irodalomjegyzék a tantárgyat oktatók számára:

- Bácskai Júlia: Az önismeret pszichológiája. Magazin Kiadó, Budapest, 1993.
- Bácskai Júlia: Önismereti csoportok céljai és módszerei. Alkalmazásuk egészséges kamaszok csoportjában. iskolapszichológia füzetek 19. ELTE, Budapest, 1991.
- Bagdy Emőke – Telkes József: Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
- Balogh László – Koncz István – Tóth László (szerk.): Pedagógiai pszichológia a tanárképzésben. Gyakorlatközpontú kurzusok. FTTT IMAGE – Debreceni egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, Szentendre, 2002.
- Belbin, M: A team, avagy az együttműködő csoport. SHL, Budapest, 1998.
- Benedek László: Játék és pszichoterápia. Animula Budapest, 1994.
- Birkenbihl, V. F.: Kommunikációs gyakorlatok. Trivium, Budapest, 1998.
- Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968.
- Buda Béla: Az empátia – a beleélés lélektana. Gondolat, Budapest, 1987.
- Buda Béla: Beszéd a szavak mögött. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 1981.
- Dévai Margit: Énkép-korrekcio önismereti játékmódszerrel serdülőkorban. Pest Megyei Pedagógiai Intézet, Budapest, 1990.
- Fisher, R.: Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni? Calibra Könyvek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Fisher, R.: Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanulni? Calibra Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- G. Donáth Banka: Személyiségformáló kiscsoport-munka az iskolában. Akadémiai kiadó, Budapest, 1980.
- Gabnai Katalin: Drámajátékok gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.
- Gordon, T.: A tanári hatékonyság fejlesztése TET. Gondolat, Budapest, 1990., 1998
- Játékkönyv I-II. Játékok a közösségformálás szolgálatában. Gödöllő, 1987.
- Kalamár Hajnalka: Kreativitás- és kommunikáció-fejlesztés serdülők önismereti csoportjában. Iskolapszichológia füzetek 11. ELTE, Budapest, 1988.
- Kósáné Ormai Vera: Személyiségfejlesztő játékok. Altern füzetek. Országos Köznevelési Intézet
- Nissen, P. – Iden, U.: Moderátoriskola. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- P. Balogh Katalin (szerk.): Csoportmódszerek az iskolában. Iskolapszichológia füzetek 8. ELTE, Budapest, 1987.
- Pease, A.: Testbeszéd. Park Kiadó, 1989., (vagy újabb kiadás)
- Poór F. – Wacha I.: A pedagógiai kommunikációs képességek és fejlesztésük videotechnika segítségével. Veszprém, 1983.
- Rudas János: Delfi örökösei. Gondolat, Budapest, 1990. (vagy újabb kiadás)
- Rudas János: Önismereti csoportok. Animula, Budapest
- Sallai Éva: Tanulható-e a pedagógus mesterség? Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 1996.
- Stuart, R.R.: Csapatépítő játékok trénereknek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2000.
- Varga Irén – Gönczi Károly – Pintér István: Önismereti játékok gyűjteménye. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, é.n.
- Walker, J.: Feszültségoldás az iskolában. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

CSOPORTOS PEDAGÓGIAI GYAKORLAT II.

Heti óraszám	Lezárási forma	Kredit	Státusz	Előfeltételek	Javasolt szemeszter
0+1	minősített aláírás	1	kötelező	Csoportos pedagógiai gyakorlat I.	VI.

A tantárgy célja:

A pedagógiai munka hatékony és eredményes elvégzéséhez szükséges készségek fejlesztése, a pszichológiai kulturáltság erősítése és a kapcsolati készségek formálása. Az iskolai gyakorlat tapasztalatainak feldolgozása.

A tantárgy feladata:

A tantárgy feladata, hogy segítse a hallgatók 10 hetes iskolai gyakorlat alatt szerzett tapasztalatainak, átélt élményeinek feldolgozását, a sikerek és kudarcok okainak tudatos elemzését, a problémás helyzetek lehetséges kezelésének megbeszélését. A felmerülő pedagógiai történések, a konkrét problémák megvitatása lehetőséget teremt arra, hogy a hallgatók az elméletben tanultakat összevegyék tapasztalataikkal.

Követelmények:

A hallgatók ismerkedjenek saját alapvető pszichés mechanizmusaikkal; alkossanak képet pl. stressztűrő képességükről, élményfeldolgozási módjaikról, toleranciájuk, empátiájuk mértékéről. Lássák át, hogy ezen folyamatok egyéni módon zajlanak, az egyének különbözőségét gazdagítva.

A tantárgy tartalma, feldolgozási módja:

Ezek az órák a hallgatók beszámolnak az önálló pedagógiai munkával kapcsolatos élményeikről, eredményeikről, kudarcaikról. Miközben elmondják egymásnak a gyerekekkel, a tanítókkal, tanárokkal, az iskola más felnőtt dolgozóival és az iskola életével kapcsolatos észrevételeiket, képet kaphatnak a különféle feltételek között működő iskolák sokféleségéről is. A megvitatott kérdések: a gyerekekkel és a kollégákkal kialakított kapcsolat, a szemléltetés, az ellenőrzés és értékelés problémái, konfliktusok, a differenciált fejlesztés gyakorlati megvalósítása.